

Přijímací zkouška pro NMgr. studium

FYZIKA 2017

Datum:

Přidělené číslo:

Počet získaných bodů:

Pište na orazítkované papíry, na každém uveďte své přidělené číslo. (Nepodepisujte se jménem.)

Maximální počet bodů celkem je 100, jejich rozdělení pro jednotlivé úlohy najdete v zadání. Celková doba na vypracování testu je 60 minut. Finální výsledky zřetelně vyznačte rámečkem, u kterého bude napsáno číslo a písmeno příslušné části úlohy - kupříkladu 2 a), ...

Ve všech příkladech považujte za zadané: gravitační zrychlení g , Boltzmannovu konstantu k_B , Avogadrovu konstantu N_A , rychlost světla c , univerzální gravitační konstantu G , Planckovu konstantu h , Stefan-Boltzmannovu konstantu σ , konstantu b z Wienova posunovacího zákona, dynamickou viskozitu vzduchu μ . Tyto symboly se tedy mohou vyskytnout ve výsledcích spolu s ostatními, které jsou prezentovány jako součást zadání v jednotlivých úlohách. Je potřeba zkontrolovat, zda Vaše finální řešení neobsahuje i symboly jiných veličin, které jste si možná zavedli v rámci pomocných průběžných výpočtů. Jestliže ano, je potřeba všechno ještě vyjádřit pomocí zadaných veličin.

Jediné úlohy, u kterých je kromě odvození požadovaného vzorce třeba provést také numerický výpočet, jsou: [1]a), [1]b), [2]e), [3]d), [4]d)

Planckovu konstantu, gravitační konstantu a rychlost světla v nich můžete zaokrouhlit následovně:

$$h = 6,6 \times 10^{-34} \text{ Js}$$

$$G = 6,7 \times 10^{-11} \text{ m}^3\text{kg}^{-1}\text{s}^{-2}$$

$$c = 3 \times 10^8 \text{ m s}^{-1}$$

Úloha [1] (35 bodů)

Planeta hmotnosti m_P obíhá kolem hvězdy hmotnosti M_H po kruhové orbitě o poloměru r .

($M_H \gg m_P$.)

a) Jak velikou silou F_{HP} působí hvězda na planetu? Jaké zrychlení a_P bude uděleno planetě?

(Tuto úlohu řešte obecně, číselně pak pro hodnoty $m_P = 6 \times 10^{24}$ kg, $M_H = 2 \times 10^{30}$ kg, $r = 1,5 \times 10^8$ km.)
[4body]

b) Jak velikou silou F_{PH} působí planeta na hvězdu? Jaké zrychlení a_H bude uděleno hvězdě?

(Tuto úlohu řešte obecně, číselně pak pro hodnoty $m_P = 6 \times 10^{24}$ kg, $M_H = 2 \times 10^{30}$ kg, $r = 1,5 \times 10^8$ km.)
[4body]

c) Jaká je vzdálenost x_T středu hvězdy a těžiště soustavy? [5bodů]

V přiblížení, kde hvězda je nehybná v počátku souřadné soustavy (těžiště je v jejím středu),
vypočítejte pro planetu:

d) obvodovou rychlost v , úhlovou rychlost ω , periodu oběhu T a velikost momentu hybnosti L
[17bodů]

e) Z předcházejících výpočtů najděte poměr T^2/r^3 a rozhodněte, jaký by byl pro případné ostatní planety soustavy (Všechny podstatně méně hmotné než centrální hvězda.) [5bodů]

Úloha [2] (20 bodů)

Slunce má hmotnost M_S , poloměr R_S , povrchovou teplotu T_S , vzdálenost Země-Slunce je r_{ZS} , vzdálenost Mars-Slunce je r_{MS} , poloměr Země R_Z , poloměr Marsu R_M .

a) Jaký je výkon Slunce P_S ? (Energie vyzařená z celého povrchu za sekundu) [4body]

b) Označme I_Z energii, která dopadne v poledne za 1s na 1m^2 na zemském rovníku. Určete I_Z ? [3body]

c) Označme I_M energii, která dopadne v poledne za 1s na 1m^2 na rovníku Marsu. Určete I_M ? [3body]

d) Na kterou vlnovou délku λ_m připadá maximum spektrální hustoty vyzařování Slunce? [3body]

e) Kolik (N =?) fotonů vlnové délky λ by mělo dohromady energii E ?

(Tuto úlohu řešte obecně, číselně pak pro hodnoty $\lambda = 500$ nm, $E = 1$ J) [3body]

f) Jakému úbytku hmotnosti (ΔM_S =?) odpovídá energie vyzařená povrchem Slunce za určitý čas t , kdybychom mohli pokládat teplotu T_S za konstantní v celém tomhle období? [4body]

Úloha [3] (20 bodů)

Představme si experiment podobný Millikanovu experimentu, určený ke zjištění elektrického náboje záporně nabitých olejových kapek o poloměru r , hustoty ρ , padající mezi dvěma nad sebou umístěnými vodorovnými deskami, jejichž vzdálenost je d . V první části experimentu kapka padá v gravitačním poli (tíhové zrychlení g je dané) a zrychluje, dokud se odporová síla vzduchu $F_o = 6\pi\mu r v$ (kde μ je zadaná dynamická viskozita vzduchu, r poloměr kapky, v je velikost okamžité rychlosti) nevyrovná gravitační síle, potom kapka padá konstantní rychlostí v_1 . V druhé části experimentu mezi deskami vytvoříme homogenní elektrické pole: je mezi nimi potenciálový rozdíl V , horní deska je kladná, dolní záporná. Kapku znova necháme padat, a zase bude zrychlovat, dokud se všechny působící síly nevyrovnají. Tentokrát označme konečnou ustálenou rychlost v_2 .

- a) Napište rovnici popisující vyrovnaní působících sil v první části experimentu, před zapnutím vnějšího elektrického pole. Vyjádřete z rovnice „ustálenou“ rychlost v_1 . [5bodů]
- b) Napište rovnici popisující vyrovnaní působících sil ve druhé části experimentu, kdy působí taky vnější elektrická síla. Velikost neznámého náboje kapky označte Q (její náboj je záporný, tedy $-Q$). Vyjádřete z rovnice „ustálenou“ rychlost v_2 . [5bodů]
- c) Vyjádřete velikost náboje kapky Q jako funkci rozdílu rychlostí v_1 a v_2 . [5bodů]
- d) Předpokládejme, že bychom chtěli měření Q vykonat jiným experimentem s využitím homogenního magnetického pole indukce B , přičemž kapka hustoty ρ a poloměru r by do magnetického pole vletěla ve směru kolmém na indukční čáry rychlostí o velikosti v . Vyjádřete náboj Q jako funkci zakřivení trajektorie pod vlivem magnetického pole (poloměr křivosti dráhy označme R). (Tuto úlohu řešte obecně aj číselně pro hodnoty $B = 0,2$ T, $\rho = 930$ kg.m⁻³, $r = 0,5$ mm, $v = 180$ m.s⁻¹, $R = 1,5$ m) [5bodů]

Úloha [4] (25 bodů)

V nádobě s posuvným pístem byl plyn hmotnosti m , na začátku pod tlakem p_1 , o objemu V_1 a teplotě T_1 . Abychom umožnili izotermické rozpínání plynu na konečný objem V_2 , nádobu s plynem jsme dali do kontaktu s ohřívačem.

- a) Jaká je molární hmotnost M_m plynu? [10bodů]
- b) Jaký je konečný tlak p_2 ? [4bodů]
- c) Nakreslete p - V diagram pro náš izotermický děj a na křivce $p(V)$ vyznačte počáteční a koncový stav. Označme plochu pod takto ohraničenou křivkou symbolem A . Jakou fyzikální veličinu představuje plocha A ? [5bodů]
- d) Vypočítejte plochu A (Tuto úlohu řešte obecně, číselně pak pro hodnoty $p_1 = 300$ kPa, $V_1 = 0,4$ m³, $T_1 = 300$ K, $V_2 = 0,6$ m³) [6bodů]